

Venäjä: pieni mutta kukoistava talous

Venäjän talouden erinomainen kehitys luo Suomen viennille markkinoita, jotka pitää osata hyödyntää. Artikkelissa eritellään kuitenkin myös kehityksen monenlaisia uhkakuvia.

Pekka Sutela¹
Päällikkö
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos
BOFIT
Suomen Pankki

Alustavan tiedon mukaan Venäjän bruttokansantuote kasvoi 7,3 prosenttia vuonna 2003. Tämä asettaa Venäjän jälleen, jo viidennen kerran peräkkäin, maailman nopeimmin kasvavien maiden joukkoon yhdessä Kiinan ja Intian kanssa. Mikään näistä maista ei ole ns. hyvin toimiva kansantalous,

¹ Esitetyt näkemykset ovat kirjoittajan omia eivätkä edusta Suomen Pankin kantaa.

Pekka Sutela on pitkän linjan Venäjän tutkija.

jossa olisi korkea tuottavuus ja elintaso. Talouksien kokovertailut kertovat tästä. Vallitsevilla valuuttakursseilla mitaten Venäjän talous on suunnilleen samaa kokoa Alankomaiden kanssa, Kiinakin vain Italian veroinen. Tämä on syytä muistaa. Mutta on myös muistettava, että kasvu mitataan edellistä vuotta vasten. Kasvun olemassaolo ei kerro, että talous toimisi hyvin. Se kertoo, että talous toimii tänä vuonna paremmin kuin viime vuonna. Kaikilla kolmella keskeisellä kehittyvällä taloudella on suuret ongelmansa, jotka tulevat vielä aiheuttamaan suuria, ehkä kasvun pysäyttäviäkin vaikeuksia.

Suuret ongelmat eivät kuitenkaan välttämättä estä myös Intiaa ja Venäjää toistamasta Kiinan esimerkkiä, nousua suurimpien kansantalouksien (mutta siis ei korkeimman elintason maiden) joukkoon, kun kasvu jatkuu ja valuutat vahvistuvat. Kehittyvien talouksien valuutat ovat yleisesti aliarvos-tettuja, ja niiden vahvistuminen on ajan

² *Tämänkertaisen keskustelun kansantalouksien kokojen muuttumisesta sysäsi liikkeelle Goldman Sachs (2003). On kuitenkin muistettava, että taloustieteilijöiden kyvyllä ennustaa pitkän ajan kasvua on ansaitusti huono maine.*

mittaa väistämätöntä. Tällä on samanvertainen merkitys kuin talouden kasvulla, kun verrataan kansantalouksien kokoa ulkomaanvaluutassa, euroissa tai dollareissa.²

Venäjä on Suomelle valttikortti...

Suomella on kädessään pieni mutta hyödynnettävä valttikortti. Me käymme EU-maista suhteellisesti eniten kauppaa niin Kiinan kuin Venäjänkin kanssa. Ydin-Euroopan suurille maille odotetaan yleisesti reippaammanpuoleista kasvua vain, jos ne pystyvät uudistamaan toimintatapojaan ja hyödyntämään täysimittaisesti yhdentymisen etuja. Tarve pinnistellä teknisen kehityksen eturivissä ilman suurta mahdollisuutta perässähiiltäjien etujen nauttimiseen yhdessä vanhentuvan ja supistuvankin väestön kanssa painaa niiden kasvumahdollisuuksia. Vaikka Saksa yksistään onkin taloudelliselta kooltaan kaksinkertainen kaikkiin muihin Itä-

Vaikka Venäjän talous on verraten pieni, se tarjoaa nopeasti kasvavia markkinoita, toisin kuin esimerkiksi Saksa.

meren piirin maihin verrattuna – mukaan laskien myös Venäjä – ja se todennäköisesti rikastuu edelleen, on kasvavia markkinoita etsittävä sieltä, missä talouskasvu on nopeinta.

Ero kansakuntien rikkauden ja niiden markkinoiden kasvun – puhumattakaan molempien takana olevien selettäjien – välillä unohtetaan aivan liian usein. Esimerkiksi Venäjän suhteen voi tehdä yksinkertaisen ajatuskokeen. Taloustutkijat arvioivat pitkän aikavälin kasvumahdollisuuksia yleisimmin kolmen keskeisen muuttujan pohjalta: investoinnit tuotannolliseen pääomaan, henkisen pääoman taso ja tulotason etäisyys rikkaimmista maista. Viimeksi mainittu, ehkä vähiten ilmeinen muuttuja, kertoo perässähiiltäjän edun olemassaolosta, mahdollisuudesta hyötyä tuomalla ulkomailta parasta tekniikkaa, tieto-taitoa ja toimintatapoja. Ajanmukaisen ajattelun mukaan pitäisi lisäksi, ja ehkä ennen kaikkea, korostaa institutionaalista kehitystä. Se on kuitenkin hankalasti mitattavissa, ja yleisesti tyydytään käyttämään vaihtoehtoisia oletuksia investointiasteesta. Voihan ajatella, että ne kertoisivat epäsuorasti liiketoimintaympäristöstä.

Varsin yksimielisesti eri laskelmat väittävät, että parin seuraavan vuosikymmenen aikana Venäjän potentiaalinen kasvuvauhti olisi 5–6 prosenttia vuodessa.³ Vastaava luku euroalueelle asetetaan yleisesti noin kahteen prosenttiin. Ajan myötä Venäjän potentiaalinen kasvuvauhti laskisi, kun väestö alkaa vanhentua ja supistua samaan tapaan kuin nyt EU-alueella. Venäjällä väestön vähentyminen voi kuitenkin olla rajun nopeaa, ellei kansanterveyttä saada selvästi nykyistä paremmalle tolalle. Jotkut ennusteet – sekä venäläiset että ulkomaalaiset –

³ *Lyhyen katsauksen esittää Sutela (2003).*

kuvaavat ennennäkemättömän nopeaa väestön supistumista. Sellaisen mahdollisen tulevaisuuden edessä varovainen ajatus kavahtaa.

Myös Venäjän energiapainotteinen tuotantorakenne, ainakin toistaiseksi vaatimaton kyky tekniseen kehitykseen ja keskeisen tuotannon keskittynyt omistus – joka toisaalta heijastuu pientuotannon vähäisyytenä – painavat kasvumahdollisuuksia alaspäin. Laajalle levinnyt käsitys näyttää olevan, että varovaisesti arvioiden Venäjän talous voisi kasvaa keskimäärin 3–4 prosenttia vuodessa. Näin sen kasvu jäisi laskelmallista potentiaaliaan alhaisemmaksi. Presidentti Putinin tavoitteeksi asettama kansantulon kaksinkertaistaminen kymmenessä vuodessa edellyttäisi 7,2 prosentin vuosikasvua. Harva, edes virallisten ja puolivirallisten ennustajien joukosta, näyttää uskovan sen toteutumiseen. Toisaalta kannattaa muistaa, että Venäjä on toistuvasti yllättänyt tarkkailijansa.

... eikä ainoastaan vahvan talouskasvunsa ansiosta...

Suomalaisen viejän kannalta Venäjän talouden ruplamääräistä kasvua tärkeämmäksi voikin tulla ruplan reaalin vahvistuminen⁴. Rupla on jo vahvistunut vuoden 1998 kriisiä edeltäneelle tasolle, mutta viime vuosien kasvun myötä tuottavuus on noussut niin, että reaalin aliarvostus on edelleen tosiaasia. Kun Venäjän vaihtotaseen ylijäämä on tilastojen mukaan säilynyt valtaisan, talouspolitiikka on joutunut tasapainottelemaan inflaation kurissa pi-

⁴ Valuutan reaalilla vahvistumisella viitataan maan reaalisella valuuttakurssin revalvoitumiseen eli sen hinta- tai kustannuskilpailukyyn heikkenemiseen. Näin käy, jos maan (nimellinen) valuuttakurssi revalvoituu ja/tai sen hinta- tai kustannustason nousu on nopeampaa kuin vertailumaissa. Vastaavasti valuutan reaalin aliarvostus merkitsee sitä, että maan hinta- tai kustannuskilpailukyky on jatkain pitemmän aikavälin tasapainotasoaan parempi.

tämisen ja valuuttakurssin liian nopean vahvistumisen hillinnän välillä. Tässä näytetään onnistutun varsin hyvin. Ajan myötä kurssi joka tapauksessa vahvistuu väistämättä, ja sen myötä kasvaa suomalaisenkin viejän kannalta tärkein talouden koko, sen ostovoima.

On myös ilmeistä, että kasvun ja vaurastumisen myötä ulkomaisten tuotteiden osuus tavaroiden ja palveluiden käytössä kasvaa. Suomalaisesta näkökulmasta on edelleen oleellista, että meitä lähellä oleva Pietari-Moskovan kasvuakseli todennäköisesti kasvaa jatkossakin muuta maata nopeammin. Kun nämä tekijät lasketaan yhteen, saadaan tulokseksi, että suomalaisen viennin kannalta keskeiset Venäjän markkinat kasvavat monta kertaa talouden odotettua kasvuvauhtia nopeammin.

Suomen suurin yksittäinen vientimaa oli vuonna 2003 Saksa. Sen osuus kokonaisviennistä oli 11,8 prosenttia. Venäjä kuuluu kauppakumppaneiden kakkosryhmään yhdessä Ruotsin, Britannian ja USA:n kanssa. Sen osuus viennistä oli 7,5 prosenttia. On hyvin mahdollista, että Venäjän markkinoiden nopea kasvu vie maan muutamassa vuodessa Suomen suurimmaksi vientikohteeksi. Itse asiassa, ellei niin käy, voidaan syyttää vain meitä.

Venäjän vuoden 2003 kasvu oli selvästi nopeampi kuin juuri kukaan ennusti. Ennusteet olivat 4–5 prosentin luokkaa. Ero ennusteiden ja toteutuman välillä johtuu ennen muuta viitisen dollaria oletettua korkeammasta öljyn hinnasta. Myös öljyn, samoin kuin metallien tuotanto kasvoi odotettua nopeammin. Venäjän yksityistetyn öljyteollisuuden kyky kääntää tuotanto nopeaan nousuun muuttaa maailmantalouden painopistettä sen keskeisimmän hyödykkeen osalta. Se, kuinka kestäväällä pohjalla tuotannon nousu on, on kuitenkin kiistanalaista.

Yhden tulkinnan mukaan venäläiset öljy-yritykset ovat nyt, kasvatettuaan tähän asti tuotantoaan olemassa olleiden lähteiden käyttöä tehostamalla, valmiita uusien kenttien valtaamiseen. Toisen näkemyksen mukaan niillä ei ole siihen sen enempää halua kuin mahdollisuuttakaan, vaan on keskitytty ryöstöviljelyyn oman markkina-arvon lisäämiseksi. Niin tai näin, uusia reserviä etsivät kansainväliset öljyjäät ovat Venäjällä liikkeellä tosissaan.

Niin tärkeä kuin öljy yhdessä muiden luonnonvarojen kanssa onkin, Venäjä ei ole pelkkä öljyvaltio. Koko energiasectori on – sen määrittelyn laajuudesta riippuen – noin viidennes Venäjän kokonaistuotannosta. Vuonna 2003 tämä viidennes kuitenkin tuotti 55 prosenttia vientituloista, noin puolet teollisista investoinneista ja 40 prosenttia budjettituloista. Energian tuotannon ja vientihintojen kasvuvaikutus koko kansantalouteen tulee siis paitsi suoraan myös tuotantopanosten kysynnän, investointien ja budjettitulojen kautta.

Osa energiatuloista kanavoituu muille tuotannonaloille talouden monialakorporatistisen omistusrakenteen (ns. oligarkkien) vuoksi. Energiaan tai muihin raaka-aineisiin perustuvat oli-

garkkirymät ovat useassa tapauksessa käytäneet viime vuosien huimaa kassavirtaansa laajentamalla myös täysin irrallisille toimialoille, esimerkiksi maatalouteen ja rakennustoimintaan. Kuva siitä, millaisia rahavirtoja tällais-

ten ryhmittymien sisällä tapahtuu niin maan sisällä kuin rajojen ylikin, on parhaassakin tapauksessa – silloin kun kyse on läntisissä pörseissä noteeratuista yrityksistä – sumea. Kun vielä muistetaan, että kasvavat vientitulot ovat toisaalta nostamassa reaalista valuuttakurssia, kokonaiskuvaa öljyn hinnan vaikutuksesta on hankalaa saada. Mutta se on suuri, eikä ole vakavia todisteita siitä, että se olisi supistunut.

Suomi saa syyttää vain itseään, ellei Venäjä nouse sen tärkeimmäksi vientimaaksi.

Luonnonvarat ajatellaan Venäjän rikkaudeksi, mutta ne voivat koitua myös kiroukseksi, Pekka Sutela muistuttaa.

...mutta Venäjän normaalius on muistettava...

Venäjä on useissa suhteissa ”normaali maa”, samantapainen kuin muutkin alemman keskitason tulojen raaka-ainetuottajat. Kysyä, milloin Venäjästä tulee samanlainen kuin Tanska tai Uusi Seelanti, merkitsee maalitaulun ohittamista. Venäjä on myös liiketoimintaympäristönä normaali maa. Sitä ei pitäisi liian usein verrata epänormaaleihin maihin, vaikka se eurooppalainen maa onkin.

Suuri ero on siinä, että Venäjä on perinyt suurvaltamenneisyyden. Tähän perimään kuuluu tulevaa kasvua edistäviä tekijöitä. Yksi on keskimääräistä paremmin koulutettu väestö, vaikka koulutustaso ja tutkimus- ja kehityskyky saattaakin olla selvästi rapautumassa. Siihen kuuluu teollinen perusta, joka oli aikanaan vankka mutta jonka siviilipuolen ydin – kuljetusväline-teollisuus – kohtaa kuitenkin mahdollisen WTO-jäsenyyden myötä varsin ongelmallisen tulevaisuuden. Perimään

Venäjä ei ole pelkkä öljyvaltio, mutta se saattaa taantua sellaiseksi.

kuuluu myös ”Siperian kirous”, sellainen tuotannon ja asutuksen sijoittelu, joka ei ole nykyisissä olosuhteissa sen enempää taloudellisesti kuin yhteiskunnallisestikaan järkevä.⁵ Niin kummalliselta kuin edes asian harkinta tuntuukin, ei ole itsestään selvää, erottavatko Venäjää pelkämästä öljyvaltiosta enemmän kielteiset kuin myönteiset tekijät.

Uhka öljyvaltioksi taantumisesta on todellinen ja tiedostettu. Viranomaiset tietävät hyvin tarpeen monipuolistaa tuotantorakennetta: tämä oli muun muassa presidentti Putinin vuoden 2003 valtakunnan tila -puheen keskeinen sisältö. Se, kuinka tavoite saavutettaisiin, on vaikeampi kysymys. Yksi luku kertoo paljon. Suomessa käytetään tutkimukseen ja tuotekehittelyyn noin 3,5 prosenttia bruttokansantuotteesta. Kun yksityiset yritykset rahoittavat siitä ylivoimaisesti suurimman osan, tutkimus tähtää pääosaltaan ta-

⁵ Ks. Hill ja Gaddy (2003).

loudellisesti hyödynnettäviin tuloksiin. Venäjällä t&k-menojen osuus on noin prosentti bruttokansantuotteesta. Rahoitus tulee lähes pelkästään valtiolta. Suuri osa menoista toisin sanoen menee Neuvostoliitolta perityn taloudellisesti luksustutkimukseksi katsottavan toiminnan jäljellä olevien osien ylläpitämiseen. Vaikka Venäjä voikin hyötyä perässähihtäjän edusta, saatavat yritysten nykyiset t&k-menot olla liian vähäisiä edes nykyaikaisen tekniikan omaksumista varten. Monesti nihkeä suhtautuminen suoriin ulkomaisiin investointeihin korostaa ongelmaa.

Jos pyrkii ennakoimaan Venäjän talouden monipuolistumista, helpoimmin seurattava indikaattori on yksinkertainen: uudet, kansainvälisesti kilpailukykyiset teolliset tai palveluiden vientituotteet. Toistaiseksi niitä ei ole juurikaan nähty.⁶

Epäilystä ei liene, että myös venäläistyypinen yksityistäminen on lisännyt yritysten tehokkuutta. Silti yritysten kannalta voi lyhyellä aikavälillä olla hyödyllisempää kehittää suhdetähtä omaa päättäjiin ja virkamiehiin kuin sijoittaa voimavaroja tuotannolliseen pääomaan. Tästä kärsii eritoten uusiä yrittäjyys, pieni ja keskisuuri tuotanto. Sen määrää koskevat tilastot eivät voi olla kovin luotettavia, mutta niiden mukaan pk-yritysten määrä suhteessa väestöpohjaan on vain murto-osa siitä, mikä on tavanmukainen EU-alueella ja myös uusissa jäsenmaissa. Mikä pahempaa, tilastoitu määrä ei ole vuosin juurikaan muuttunut. Tämä kehityksen veturi on Venäjällä kovin heikko.

Venäläisten pienyritysten keskuudessa tehtyjen kyselyjen mukaan liiketoimintaympäristö parani vuosina 2001–

⁶ Mieleen tuleva esimerkki ovat Suomessa myytävät murtomaasukset. Noin puolet tehdään Venäjällä, osa lopuista Ukrainassa. Kyse on kustannusmuutosten takia lähinnä Virosta siirretyistä koneista, joilla ei ole juuri mitään tekemistä venäläisen tuotannollisen kyvyn kanssa.

2002.⁷ Suurimmiksi ongelmiksi koetaan makrotaloudellinen epävarmuus ja (kuten muissakin maissa) korkea verotus. Vastoin yleistä käsitystä lahjontaa ja eritoten järjestäytyneet rikollisuus eivät ole venäläisille yrityksille erityisiä huolen aiheita. Suomalaisten yritysten käsitys toiminnasta Venäjällä on usein toinen. Jos käsitysten erilaisuus merkitsee, että venäläiset yritykset ovat entistä enemmän tottuneet toimimaan huonossa ympäristössä, käsillä on suuri ongelma. Toisaalta voi olla, että suomalaiset liian usein asettavat Venäjälle epärealistisia vaatimuksia.

...silti kasvu jatkuu...

Ennusteet vuoden 2004 kokonaistuotannon kasvuksi ovat noin 5,5 prosenttia. Paljon toki riippuu öljyn hinnasta, mutta niin kauan kuin Kiinan ja Intian nopea kasvu jatkuu, se ei romahda. On aina turvallista ennustaa, että pidemmällä ajalla hinta laskee ainakin jonkin verran. Yhdessä näinä vuosina alkavan väestön huoltosuhteen heikkenemisen kanssa se saa aikaan Venäjän kasvun hidastumisen. Mutta niin kuin edellä korostettiin, kasvun jatkumisessa ei ole pelkästään kysymys öljyn hinnasta.

Tämä tarkoittaa, että kun v. 2003 kasvu – sattumoisin, ehkä – oli täsmälleen presidentti Putinin ”kokonaistuotannon kaksinkertaistaminen 10 vuodessa”-tavoitteen mukainen, tavoite jää lähivuosina kauemmaksi. Tästä ei kuitenkaan seuraisi poliittisia legitimitteettiongelmia niin kauan kuin uskottavaa poliittista vaihtoehtoa nykyiselle hallinnolle ja sen peruslinjalle ei ole.

Tämä on lohdullinen, jopa optimistinen päätelmä, ainakin kaikkien niiden kannalta, jotka painottavat vakaut-

ta ja ennakoitavuutta enemmän kuin ihmisoikeuksia, sananvapautta ja luovuutta. Mutta mitkä ovat taloudellisen kehityksen lyhyen ajan riskit? Poissulkien täysin ennakoimattomat tapahtumat, niistä päällimmäinen näyttäisi olevan mahdollinen kyvyttömyys hallita pääoman vahvana jatkuvaa sisääntuloa. On myös mahdollista, vaikka siitä ei ole merkkejä, että taloudellisen tarkoituksenmukaisuuden alistaminen poliittisille tavoitteille, josta esimerkkinä on ollut Yukos-jupakka, leviäisi, erityisesti alueille. Se, kuinka poliittinen valta kohtelee yritystoimintaa valtakunnantasolla, on julkisuuteen tuleva asia. Näin ei ole alueilla, joissa pääosa taloudellista toimintaa kuitenkin tapahtuu. Mutta kaiken kaikkiaan lyhyen aikavälin kehitys näyttää jokseenkin turvatulta.

...ja vaikka vasemmistopopulismikaan ei näytä suurelta vaaralta...

Yksi Venäjän onnista viimeisen kymmenen vuoden aikana on ollut, ettei vasemmistopopulismin vaihtoehtoa ole poliittisesti vakavassa mitassa ollut. Juuri sehän on keskeisesti syypää eräiden suurten kehitysmaiden, kuten Argentiinan, taloudelliseen romahdukseen viime vuosikymmeninä. Vuosien 2003–2004 vaalisyklin kiintoisia piirteitä on, että nyt sellainen oli ensi kerran selvästi tarjolla, Synyninmaa-puolueen (Rodina) ja Sergei Glazievin esittämänä.

Sergei Jurjevitch Glaziev oli aikanaan Neuvostoliiton nuorin taloustieteen tohtori. Jo 30-vuotiaana hänet otettiin mukaan Gaidarin uudistushallitukseen. Hän toimi aluksi vara-ulkomaankauppaministerinä ja sitten useiden kuukausien ajan ulkomaankauppaministerinä, kun Pjotr Aven siirtyi pankkitoimintaan ja tuli erääksi Venäjän vauraimista miehistä. Glaziev erosi tai ero-

tettiin hallituksesta, kun hän asettui parlamentin puolelle syksyn 1993 Moskovan väkivaltaisuuksissa, ja vaati Jeltsinin viraltapanoa. Sen jälkeen Glaziev on vaellellut ympäri Venäjän vasemmistolaista karttaa etsien perustaa valtavirran haastamiselle. Hän oli aikansa liitossa kenraali Lebedin kanssa, sitten kommunistien mukana. Välikirjo näiden kanssa kypsyi, kun hän vaati puoluetta osaksi laajaa kansallispatrioottista liittoa, ja tuli torjutuksi. Rodina, joka vei joulukuun 2003 vaaleissa kolmanneksen kommunistien kannatuksesta, on yleisen arvion mukaan Kremlin luomus. Se, että se hajosi presidentinvaalikampanjassa, oli odotettavissa.

Vaikka Sergei Glazievista ei koskaan tulisi vakavaa poliittista vaihtoehtoa, hän tarjoaa Venäjälle vasemmistopopulistisen vaihtoehdon talouspolitiikassa samaan tapaan kuin presidentin talouspoliittinen neuvonantaja Andrei Nikolajevitch Illarionov tarjoaa oikeistopopulistisen vaihtoehdon. Glazievin ehdotusten luettelo on tuttu: budjetin koon kasvattaminen, kohtuullisen budjettialijäämän hyväksyminen, luonnonvarojen, infrastruktuurin ja muutoin strategisiksi katsottujen yritysten pitäminen valtion omistuksessa, teollisen perustan (joka tässä tarkoittaa lähinnä perittyä sotateollisuutta) ylläpitäminen, myös verohelipotuksilla, tukiaisilla, investointi- ja vientiluotoilla, ylimalkaan kotimaisen tuotannon suojeleminen, vain tarkkaan harkittu WTO-jäsenyys, sekä ylimalkaan lisää rahaa köyhille - ja kaiken tämän rahoittaminen luonnonvarasektoria verottamalla. Venäjällä vasemmistopopulistisen ohjelman kovin laaja poliittinen suosio näyttää kuitenkin epätodennäköiseltä.

...silti pitkän aikavälin haasteet ovat tavattomat...

Jos Venäjän taloudellinen kasvu jää tulevana vuosina vaatimattomaksi, kuten saattaa käydä, voimavarat eivät riitä kaikkien niiden toimintojen suojelemi-

⁷ Ks. www.cefir.ru.

seen ja kehittämiseen, jotka voivat hyvin perustein väittää jääneensä laiminlyödyksi viime vuosikymmeninä. Niihin kuuluvat, kuten moneen kertaan on toistettu, muun muassa vanhentuva pääomakanta, rapautuva infrastruktuuri, ainakin osin heikkenevä koulu- tus, rajusti – ja monelta osin oikeute- tusti – supistunut tutkimus, eräissä suh- teissa uhkaavasti heikentynyt kansan- terveys, tavattoman määrän aikapom- meja sisältävä ympäristö ja toiminta- kyvyttömyyden partaalle joutunut so- talaitos – luetteloa voisi pidentää.

Taloudellisesti kysymys on, toimiiko venäläinen järjestelmä tavalla, joka oh- jaa voimavarat edes suunnilleen sinne, missä niitä kipeimmin tarvitaan kan- sakunnan hyvinvoinnin turvaamiseksi. Poliittisesti on kysyttävä, pystyykö Ve- näjä tunnustamaan, että sen suurval- tamahdin palauttamiseen tähtäävät ta- voitteet eivät kerta kaikkiaan ole so- pusoinnussa olemassa olevien ja toden- näköisesti tulossa olevien voimavaro- jen kanssa.

...ja poliittinen kehitys vahvistaa niitä

Venäjällä ei ole menossa demokrati- an vahvistaminen vaan autoritaarisen valtion kehittäminen. Kyse ei kuiten- kaan ole paluusta vanhaan, vaan prosessi, joka kohtaa monta rajoitetta. Venäjä, samoin kuin sen johto, halu- aa tulla hyväksytyksi kansainvälisen yhteisön arvostettuna osana. Yhteis- kunnalliset eliitit haluavat samaa. Siksi on tärkeää, että valtakunnassa pide- tään vaaleja, vaikka niissä ei tasaver- taisuus toteutuisikaan. Siksi on myös oleellista, että oikeudenkäyttö toteu- tuu oikeusistuinten kautta, eikä tie- dotusvälineiden valvonta saa olla täy- dellinen. Poliittinen järjestelmä, joka yhdistää autoritaarisen tavoitteen de- mokratian muotojen kanssa, on kui- tenkin rakenteellisesti epävakaa. Se toimii vain johtajan kiistattoman ar- vovallan varassa.

On myös ilmeistä, että pitkällä aika- välillä ja perusteiltaan pyrkimykset au-

toritaarisen valtion rakentamiseen ja normaalimman markkinatalouden ke- hittämiseen ovat ristiriidassa. Näin on varsinkin, kun halutaan välttää sortu- minen öljyvaltioksi ja kehittää moni- ulotteinen, kilpailukykyinen ja oikeu- denmukainen talous. Sen syntyminen edellyttää tilaa aloitteellisuudelle, luo- vuudelle ja avoimuudelle.□

KIRJALLISUUS

Goldman Sachs (2003), *Growing with the BRICs*.

Hill, F. & Gaddy, C. (2003), *The Sibe- rian Curse*, Washington, D.C.: Broo- kings Institution.

Sutela, P. (2003), *The Russian Market Economy*, Helsinki: Kikimora Publica- tions.